

17 augustus 1945

Soekarno en Hatta roepen de Republiek Indonesië uit, onder druk van nationalistische jongeren. Mohammad Hatta wordt vicepresident.

Oktober 1945-begin 1946

Bersiap-periode, met massale gewelddadigheden van Indonesische strijdgroepen gericht tegen elk buitenlands gezag. Daarbij vallen mogelijk meer dan 35.000 dodelijke slachtoffers, onder wie veel (Indische) Nederlanders.

Maart 1946

Koloniaal bestuurder Huib van Mook stelt voor de Republiek Indonesië te erkennen. Nederlandse troepen worden in Indonesië toegelaten om Britse posities over te nemen.

15 november 1946

Ondertekening Akkoord van Linggadjati. Doel is een Verenigde Staten van Indonesië, dat samen met Nederland de Nederlands-Indonesische Unie vormt. Dat gaat veel Nederlanders te ver.

25 maart 1947

De Nederlandse Tweede Kamer ratificeert het Akkoord van Linggadjati, dat echter flink is bijgesteld. In Indonesië is het intussen permanent oorlog.

Vakantiefoto's in de Franse Vaucluse. Links: Wouter van der Star (rechts), met naast hem moeder Gien en twee familieleden. Rechts: Huib van Mook (rechts).

Klem tussen Nederland en Indonesië

KOLONIALE GESCHIEDENIS Huib van Mook verspeelde als hoogste gezagsdrager in Indonesië het vertrouwen van de Nederlandse politiek. Zijn zoon moest zijn vader maar vergeten, vond zijn voogd. Deel 2 van een serie over de kinderen van de hoofdrolspelers in de Indonesische onafhankelijkheidsoorlog, die 75 jaar geleden begon.

tekst en foto's **Suzanne Liem** historische context **Trouw**

Dit interview is mede tot stand gekomen met financiële steun van het Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde. Het maakt deel uit van het project Kinderen van de Oorlog. Hiervoor fotografeert en interviewt Suzanne Liem nazaten van grote spelers tijdens het dekolonisatieproces, aan Indonesische en aan Nederlandse zijde. Het project verschijnt volgend jaar in boekvorm bij uitgeverij Walburg Pers. Ga naar Trouw.nl/Indonesie voor extra's. Met dank aan Hotel Des Indes in Den Haag.

WOUTER VAN DER STAR

Wouter van der Star (1954), zoon van Huib van Mook en Gien van der Star, studeerde Nederlands in

Groningen en werd filmer, boekhandelaar en vertaler, voornamelijk van filosofische werken.

iemand anders dan de man over wie hij later las. "Hij verwerdte mij helemaal rot, ik kreeg alles wat ik wilde. Hij heeft ervoor gezorgd dat ik veel las en dat ik heel goed was op school. Daar hechtte hij veel waarde aan, want dat was hij zelf ook geweest. Ook de interesse in boeken, en later het verzamelen van boeken, heb ik van hem. Hij las mij iedere avond voor. Vooral kinderboeken, maar ook kinderversies van boeken voor volwassenen, zoals 'Moby Dick'."

Fotogalerij

Het gesprek vindt plaats in het Haagse Hotel Des Indes, op Van der Stars verzoek, omdat zijn vader daar zo graag kwam. In de fotogalerij van prominente gasten op de mooie overloop valt op dat Van Mook ontbreekt. Is hij niet prominent genoeg? Bij aankomst zegt Wouter dat hij zich vergist heeft; het moet het vroegere gelijknamige hotel in Jakarta zijn geweest.

Op verzoek heeft hij zijn jeugdfoto's en een aantal familiefoto's van zijn ouders meegenomen. "Helaas zijn alle fotoboeken met die vierkante kiekens, zoals mijn vader dat noemde, gemaakt met een Kodak-boxje, door mijn ooms weggemaakt. Dit zijn de enige jeugdfoto's die ik nog heb." We zien Van Mook als student met snor en knijpbrilletje, Van Mook met zijn vrouw op het Rokin, Wouter in de tuin van het huis in Amerika, familiefoto's in Frankrijk en vakantiefoto's met een nieuwe auto in de Vaucluse.

Na Van Mooks pensionering, toen Wouter vijf jaar oud was, verhuisde

Hij was de koloniale bestuurder die het in Nederland verbruide door in 1945 te gaan praten met de leider van de pas uitgeroepen onafhankelijke Republiek Indonesië, Soekarno: voor Nederland de man die in de oorlogsjaren had geheuld met de Japanse bezetter. Dat gesprek had luitenant-gouverneur-generaal Huib van Mook zijn baan gekost als koningin Wilhelmina niet had geweigerd hem te ontslaan.

Het voorjaar daarop stelde Van Mook voor de Republiek Indonesië te erkennen; hij was daarna de voornaamste architect van het Akkoord van Linggadjati, waarin nieuwe gezagsverhoudingen werden geregeld op een manier die veel Nederlanders te ver ging. Van Mook was daarna echter ook voorstander van Operatie Product (de eerste 'politieactie'), die bedoeld was om de onafhankelijkheidsstrijders in het gareel te krijgen en de Nederlandse economische belangen veilig te stellen.

Huib van Mook, kortom, laat zich in de geschiedschrijving niet zo makkelijk in een hokje plaatsen.

Uiteindelijk diende hij zelf in 1948 zijn ontslag in, waarna nog een lange maatschappelijke carrière volgde. Hij werkte bij de Verenigde Naties in New York toen in 1954 zijn zoon Wouter werd geboren, een zoon die niet zijn achternaam draagt, maar die van de moeder: Gien van der Star, aanvankelijk de secretaresse en later de vriendin van zijn vader. Van Mook bleef altijd getrouwd met zijn eerste vrouw. Van der Star is nooit erkend door zijn vader, dat wilde zijn moeder om de een of andere reden niet. "Mijn moeder was ook al veertig toen ze mij kreeg, het leeftijdsverschil was ongeveer twintig jaar. In die tijd, de jaren vijftig, waren er niet veel vrouwen die na hun veertigste kinderen kregen. Ik was een ongelukje, dat moet er even bij gezegd worden."

De vader die hij als kind kende, was

21 juli-5 augustus 1947

Operatie Product (eerste politionele actie) op Java en Sumatra door Nederlandse strijdkrachten.

19 december 1948-5 januari 1949

Operatie Kraai (tweede politionele actie). Hiermee wilde legercommandant Spoor een einde maken aan Soekarno's Republiek Indonesië. De internationale reacties zijn furieus, de VN-Veiligheidsraad dreigt met sancties.

7 mei 1949

Nederland en de Republiek Indonesië sluiten een akkoord (de 'Van Roijen-Roem-overeenkomst'). Daarmee wordt gehoor gegeven aan de resolutie van de Veiligheidsraad.

23 augustus-2 november 1949

Rondetafelconferentie in Den Haag voor een definitieve regeling van het conflict.

27 december 1949

Soevereiniteitsoverdracht aan de Verenigde Staten van Indonesië. Die wordt door Soekarno binnen een jaar omgevormd tot eenheidsstaat.

Wouter van der Star, zoon van Huib van Mook: 'Mijn vader zei: Ik mag die Soekarno ook niet, maar ik ga wel met hem praten'.

het gezin naar L'Isle-sur-la-Sorgue in Zuid-Frankrijk. "Mijn vader had geen zin om in Amerika te blijven en wilde naar een plek met een aangenaam klimaat en goede drank." Lachend: "Ik dronk ook elke dag wel een glaasje wijn". Van Mook was een verstokte roker, vertelt Van der Star, ondanks zijn longemfyseem. Na zijn dood in 1965 verhuisden Gien en Wouter naar Uithoorn en toen twee jaar later ook zijn moeder overleed, werd de dertienjarige Wouter ondergebracht bij broers van zijn moeder, eerst bij de ene broer, daarna bij de andere.

"Ik ben mij pas gaan verdiepen in wie mijn vader was geweest, nadat ik door mijn tweede en laatste voogd letterlijk de deur uit was getrapt. Ik moest van hen maar vergeten dat mijn vader ooit had bestaan. Dat was de toon die er heerste in die huizen: een uitermate benauwende oud-Indische sfeer."

In de verhalen over zijn vader zocht de jonge Van der Star wel naar manieren om opstandig te zijn. "Zodat ik iets kon zeggen als 'vuile ouwe koloniaal', bijvoorbeeld. Ik was hartstikke links. Het probleem was dat ik de sfeer rond alles wat met Nederlands-Indië te maken had, zo ontzettend conservatief vond."

Van Mook werd geboren op Java, maar studeerde in Nederland. Daarna keerde hij terug naar Indonesië. Daar had hij al een bestuurlijke carrière van ruim twintig jaar achter de rug, toen hij in 1941 minister van koloniën werd van de Nederlandse regering in ballingschap in Londen. Tijdens de Japanse invasie van Java week hij, begin maart

1942, uit naar Australië en vervolgens naar Londen.

"Mijn vader is altijd weggezet als een verrader en een lafaard", zegt Van der Star daarover. "Maar het feit dat hij als een van de laatsten met het vliegtuig bij wijze van spreken vanaf het gazon van het paleis Batavia is vertrokken, bewijst anders. Hij ging pas nadat hij een schriftelijk bevel tot vertrek had gekregen van gouverneur-generaal Tjarda van Starkenborgh Stachouwer. Anders was hij gebleven. En als hij was gebleven, dan was hij waarschijnlijk geëxecuteerd door de Japanners."

Pragmatisch

Van Mook keerde in oktober 1945 terug naar Jakarta als hoogste Nederlandse gezagsdrager in Nederlands-Indië. Daar zaten onder meer 150.000 Nederlanders nog in de Japanse interneringskampen. De Britten moesten zorgen voor hun evacuatie en waren bereid daarvoor extra troepen te sturen. Daarvoor stelden ze volgens Van Mook-biograaf Tom van den Berge als voorwaarde dat Nederland zou gaan onderhandelen met Soekarno. Van Mook zag geen andere uitweg dan te doen wat de Engelsen van hem vroegen. Het parlement in Nederland veroordeelde dit en vroeg koningin Wilhelmina hem te ontslaan. Dat wilde ze niet, op zo'n ongelukkig moment midden in de strijd. Van der Star: "Mijn vader was in dat opzicht pragmatisch. Hij zei: 'Ik mag die Soekarno ook niet, maar ik ga wel met hem praten, want anders komt er helemaal niets van de grond.'" Die episode vormde de opmaat

'Als er iemand was die begreep hoe Indonesië in elkaar zat, dan was hij het'

'Hij had meer kunnen zijn dan een voetnoot bij de koloniale geschiedenis'

tot zijn uiteindelijke vertrek in 1948, toen hij een groot deel van het vertrouwen van de politiek had verloren.

Geen politicus

"Ik denk dat mijn vader de situatie waarin hij terecht kwam toen hij na de Japanse bezetting werd aangesteld als luitenant-gouverneur-generaal, waarschijnlijk zelf ook heeft onderschat", zegt Van der Star. "Hij was geen politicus; hij had geen geduld met mensen die in de Tweede Kamer urenlang zaten te ouwebeppen. Dan dacht hij: dat gaan we anders doen. Ja, daar kweek je vijanden mee. Maar als er één persoon van het gezag in Nederlands-Indië was die begreep hoe Indonesië in elkaar zat, dan was hij het wel."

"Ik zou mijn vader omschrijven als iemand die in andere tijden waarschijnlijk meer waardering zou hebben gekregen, maar die helaas door de geschiedenis na de Tweede Wereldoorlog is ingehaald. Hij kwam klem te zitten, zowel in Nederland als in Indonesië, eigenlijk zijn vaderland. Hij was geen Nederlander, hij was Indonesiër. En als hij de kans had gekregen om de tijd te nemen en niet onder druk van de omstandigheden iets te snel allerlei besluiten had genomen, dan had hij misschien nog een succes kunnen zijn. Of tenminste iemand die niet in de geschiedenisboekjes staat als een voetnoot bij de koloniale geschiedenis. Hij had de capaciteiten om veel te bereiken."

Op de terugweg wordt in de trein naar Amsterdam de tas van Wouter gestolen, met daarin ook zijn jeugdfoto's.

HUIB VAN MOOK

In een toespraak voor Radio Oranje op **6 december 1942**, een jaar na de Japanse aanval op Pearl Harbor, verklaarde koningin Wilhelmina zich voorstander van vernieuwing 'in den staatkundigen bouw' van haar koninkrijk. Nederland en alle gebiedsdelen overzee moesten een plek krijgen in een nieuw verband, "terwijl zij ieder op zichzelf de eigen inwendige aangelegenheden in zelfstandigheid zullen behartigen".

Het waren woorden naar het hart van **minister van koloniën Huib van Mook (1894-1965)**, al langer wars van westers superioriteitsdenken en voorstander van gelijkwaardiger verhoudingen, maar de weg naar verandering zou een moeilijke blijken. In de strijd tussen de verschillende kampen, met extreem behoudzuchtigen en radicale revolutionairen op de flanken, belandden sommigen tussen hamer en aambeel. Van Mook was een van hen.

In de ogen van conservatiever ingestelde Nederlanders had hij een ietwat verdachte achtergrond:

een links-liberaal met ouders van verschillende gezindten, vrijmetselaar en pleitbezorger van – op termijn – een onafhankelijk Indisch Gemeenbest. Hoe Nederlands was Van Mook eigenlijk? Criticasters zagen een in Semarang geboren man, die vooral voor studiedoeleinden (indologie, Indisch recht) in het moederland was geweest.

In de jaren voor de **Japanse bezetting van Nederlands-Indië** onderhandelde hij met Tokio over economische betrekkingen en met Amerika over militaire ondersteuning. Na augustus 1945 schoof hij als luitenant-gouverneur-generaal aan tafel met onderhandelaars van de republikeinse regering van Soekarno. Die laatste gesprekken hadden volgens velen nooit mogen plaatsvinden. Zij vonden rebellen, 'heulers met de Japanners', geen gesprekspartner.

Van Mook stond mee aan de basis van **het Akkoord van Linggadjati**, maar gaf daarna ook groen licht voor de politionele acties om naleving af te dwingen en neigde tot doorpakken. In de verharde verhoudingen daarna was hij voor zowel Den Haag als de Indonesische republikeinen eigenlijk niet meer acceptabel en werd hij in 1948 min of meer tot zijn eigen ontslag aanvraag gedwongen. In later jaren doceerde Van Mook politieke wetenschappen in Californië en had hij een hoge functie bij de VN.

Paul van der Steen